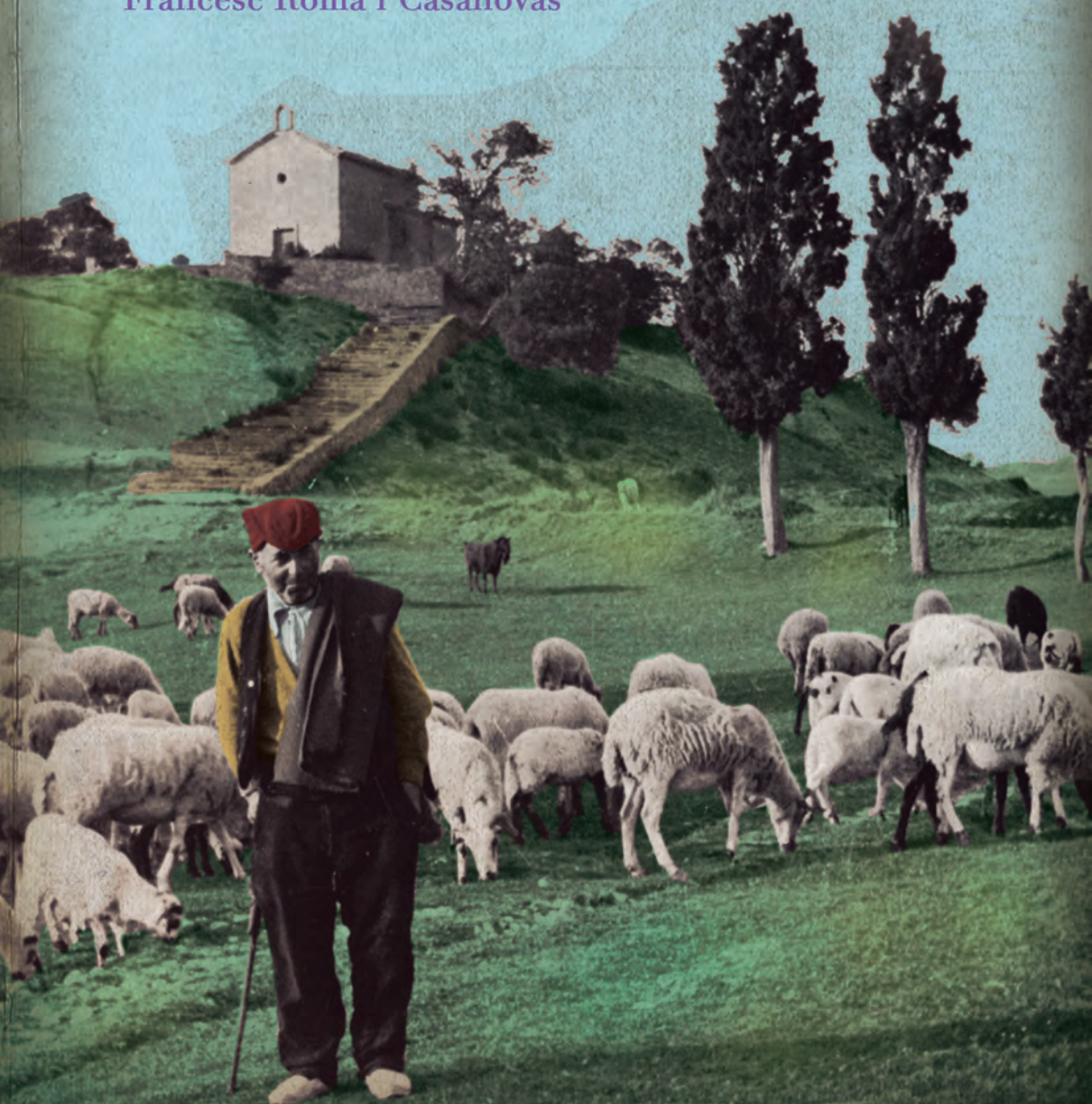

I Premi Serret Terra de Cruilla

Patrimoni existencial de la Catalunya rural

Francesc Roma i Casanovas

El Tinter • 143

PATRIMONI EXISTENCIAL
DE LA
CATALUNYA RURAL

FRANCESC ROMA I CASANOVAS

I PREMI SERRET TERRA DE CRUÏLLA

Cossetània
EDICIONS

Aquesta obra va obtenir el I Premi Serret Terra de Cruïlla 2014
convocat per la Llibreria Serret i Terra de Cruïlla,
amb la col·laboració del Museu de la Vida Rural de la Fundació Carulla,

El premi té com a objectiu promoure la creació literària
relacionada amb el territori i el món rural.

El jurat que atorgà el premi estava format per
Albert Pujol, Carme Martí, Roger Vilà Padró, Jordi Quer,
Maria Carme Jiménez i Joan Santanach.

Primera edició: novembre del 2017

© del text: Francesc Roma i Casanovas

© de la foto de la coberta: Estanislau Canals Tarrats

© de l'edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977602591
Fax 977614357
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-664-8

DL T 1236-2017

PRESENTACIÓ

El món rural català és ple d'elements construïts que recorden un passat de treball i fatigues. Avui dia, molts d'aquests elements estan, literalment, esmorronant-se i caient a trossos, potser perquè les noves formes d'explotació agrària han convertit moltes d'aquestes estructures en antigalles i, massa sovint, en noses per a l'activitat productiva. Antigues barraques dedicades a l'explotació del camp queden enmig d'extensions de camps després de l'artigatge de nous espais —cada cop més grans i més planers— i els camins que hi menaven han desaparegut. En alguns casos, alguns d'aquests espais han estat museïtzats, però en no poques ocasions han estat desmuntats per poder reciclar els seus materials o, simplement, espoliats.

D'altra banda, moltes d'aquestes estructures eren encara dempeus quan els primers excursionistes científics —a finals del segle XIX i durant les primeres dècades del XX— començaren a recórrer amb afany investigador el nostre territori. En aquell moment, la majoria d'aquestes estructures encara es feien servir i no era estrany que algunes d'aquestes, com per exemple les cabanes o barraques de pastor, fossin utilitzades com a refugis pels mateixos excursionistes. Malauradament no van passar mai d'aquesta categoria: mai no van arribar a ser objecte d'estudi per part de l'excursionisme clàssic, un moviment que —curiosament— es va entestar a fer l'estudi de la masia catalana. Només coneixem una excepció: l'estudi dels pous de glaç, que en aquell moment ja estaven esdevenint obsolets. L'explicació d'aquest oblit sembla que caldria buscar-la en què eren elements tan propers a

ells que no van comptar amb la distància que calia per fer una anàlisi acurada de la realitat.

Avui dia, l'excursionisme científic continua sent minoritari, però no són poques les iniciatives de persones o grups que, a més de caminar pel gust de fer exercici, caminen també per descobrir el terreny que trepitgen i la gent que hi va viure. És a aquestes persones a qui volem dedicar aquesta obra que tant de bo els ajudés a entendre una mica millor els espais que visiten.

Com ells, nosaltres també portem anys trescant per les muntanyes fins que finalment ens hem arribat a preguntar els motius i les raons per les quals les coses eren com eren i són com ens han arribat fins avui en dia. Després de temps dedicats a l'estudi d'aquests fets, ara ens atrevim, des d'una modèstia militant, a oferir les conclusions més importants del nostre excursionisme existencial. El temps haurà de jutjar si hem encertat en les nostres observacions.

OBJECTIUS I ÀMBIT D'ESTUDI

L'objectiu principal d'aquest treball és posar de manifest i explicar el funcionament d'una sèrie d'elements patrimonials repartits per les nostres comarques que permeten entendre com va ser l'existència humana sobre uns espais que ens són existencialment propers.

Entenem que aquests elements formen part d'un passat que no tornarà, però som conscients que potser es podrien utilitzar per donar-los una nova funció al servei de les activitats turístiques i culturals que reclama el nou turisme del segle XXI. En aquest sentit, si el nostre treball servís per suggerir noves idees a les persones que gestionen els elements patrimonials del nostre país, de manera que es pogués augmentar el seu coneixement i la seva protecció, ja ens donaríem per satisfets.

METODOLOGIA

Aquest document és el resultat d'una recerca en què s'ha treballat fonamentalment a dos nivells. El primer, el treball de camp sobre el terreny; és a dir, el recorregut més o menys sistemàtic d'alguns espais a la recerca de tot allò que pogués ser interpretat com una manifestació de l'existència dels nostres avantpassats. El segon nivell ha estat la recerca en diferents arxius i biblioteques, buscant la documentació que permetés deixar constància de les formes concretes d'aquesta existència. Aquest segon nivell ha estat de gran ajuda a l'hora d'interpretar alguns elements recollits sobre el lloc. Per això podem dir que ha estat en el diàleg entre el treball de camp i el treball d'arxiu que s'ha gestat aquesta obra; ha estat en l'existència sobre el terreny i sobre els papers que hem construït el que ara llegireu.

Per poder entendre el que es planteja en aquesta obra, cal dir que en una primera fase es va treballar a un nivell micro, per passar després a una aproximació més estructural: inicialment es va fer un inventari de tot el patrimoni de l'Alt Congost per passar després a comparar els resultats obtinguts amb altres espais de la resta de Catalunya, especialment aquells sobre els quals hi havia més informació documental.

El canvi social ha anat imposant nous usos al món rural i ara, enmig dels paisatges de l'abandonament, ens volem demanar si —a més del record arqueològic i de la mirada erudita— podríem aconseguir alguna manera de revalorar aquests espais, evidentment des d'una perspec-

tiva d'una societat dedicada a l'oci i l'esport. Però, som conscients que, abans de respondre aquesta pregunta, caldrà fer un repàs per aquest patrimoni existencial per, d'aquesta manera, poder-lo valorar adequadament. Dedicarem el gruix d'aquesta recerca a aquest objectiu.

UNA PROPOSTA TECNOLÒGICA

Avui dia disposem de la tecnologia suficient per inscriure sobre l'espai qualsevol mena d'informació —textual, gràfica, audiovisual, etc.—, de manera que aquesta estigui georeferenciada. Imaginem una persona o un grup de persones que arriben a un poble amb intenció de visitar, per dir alguna cosa, un forn iberoromà. La tecnologia actual ens permet oferir-los un aplicatiu que es pot descarregar al seu telèfon mòbil i aquest, activant el GPS, quan arribi a 25 m del forn emetrà un senyal i, segons com hagi estat programat, ens podrà mostrar diferent informació (textos que facin referència al lloc, imatges, vídeos, etc.). I, el que és més important, aquest aplicatiu avui dia podem assegurar que tecnològicament pot funcionar sense dependre de les xarxes de telefonia mòbil, de manera que funcionaria exactament igual encara que no hi hagués cobertura telefònica ni connexió a internet.

No és una qüestió tècnica ni d'inversió econòmica; la seva implantació és només qüestió de voluntat i de fer una recerca prèvia sobre els elements que es vulguin oferir. Amb aquest sistema s'eviten els sistemes de senyals, des del guiatge cap al lloc de destinació fins al panell informatiu que sempre acaba malmetent-se pel pas del temps o per algunes bretolades. En aquest sentit genera menys pol·lució visual i és, per tant, més sostenible que els sistemes tradicionals. A més a més, resulta més segur que qualsevol sistema de guiatge tradicional, perquè permet recuperar l'itinerari des de qualsevol punt.

Com dèiem, la tecnologia existeix i, per tant, a hores d'ara, la pregunta hauria de ser si serem capaços de posar-hi el coneixement necessari per aprofitar allò que els nostres avantpassats ens van llegar. Aquest treball voldria demostrar que a més de la tecnologia, també tenim els coneixements necessaris per convertir els actius patrimonials en recursos territorials.

I UNA PROPOSTA ORGANITZATIVA

No fa massa anys vam anar a buscar el forn de guix de la Cuspinera (Figaró, Vallès Oriental). Sabíem que havia estat rehabilitat per una administració i que s'havia senyalitzat el lloc on es trobava. En arribar al lloc, vam trobar les restes del pal de senyalització totalment il·legible per efecte d'algun brètol. Enmig d'una selva de bardisses, vam ser capaços de trobar un tros de ciment amb un cargol, que vam identificar com l'única resta que quedava d'aquell element patrimonial.

Més endavant, parlant amb un dels nostres informants, vam arribar a trobar una fotografia del forn. Com es veu en ella, el forn no podia haver desaparegut, motiu pel qual vam tornar sobre el lloc disposats a trobar-lo. Ens va costar mitja hora, cobert com estava de vegetació. Però la cosa no va acabar aquí: un amic nostre ens va demanar informació sobre el lloc i li vam indicar on era i, com nosaltres, només va ser capaç de trobar el cargol clavat al terra.

Què volem dir amb això?

Doncs, simplement, que no n'hi ha prou amb fer una inversió per netejar, restaurar i preparar per a la visita un element patrimonial. Cal també pensar en el manteniment del lloc, que hi poden haver actes vandàlics, que la vegetació creixerà, que els materials peribles es degradaran, etc. Vivim en un país en què no som capaços de fer el manteniment que aquest tipus d'estructures exigeixen. Esperem que aquesta situació no tardi a canviar.

Caldria, en aquest moment, fer un llistat de persones a qui mostrar el nostre agraïment per tot el que ens han ensenyat i per tot el que ens han aportat, però, davant la por d'oblidar algú, esperem que serem capaços d'agrair de manera individual i personal a cadascuna d'aquestes persones les seves aportacions.

UNA GEOGRAFIA EXISTENCIAL

Etimològicament, el verb existir significa situar-se fora d'un mateix. Quan vam aprendre aquest significat, va ser quan ens vam adonar que el que tradicionalment hem anomenat patrimoni no és altra cosa que el que ha quedat d'aquesta existència humana entesa com una manifestació fora de la humanitat de la seva manera de ser. Per dir-ho d'una manera ràpida: els espais emboscats que avui dia veiem al nostre voltant ens informen d'un món en què el sector primari s'ha intensificat fins a extrems impensables i ha abandonat alguns indrets que altra hora havien estat conreats. D'altra banda, quan ens endinsem en un alzinar i veiem que els troncs de totes les alzines tenen més o menys el mateix gruix i que de la mateixa soca apareixen tanys diversos, hem de pensar que el que tenim davant dels ulls no és (només) un espai natural, sinó una mostra de l'existència humana que, per sobreviure, es va haver d'acarar amb aquella part de la natura i explotar-la a partir d'unes regles determinades.

Existir, doncs, té per a nosaltres el sentit de manifestar fora de la mateixa societat la seva idiosincràsia i, en aquest sentit, enllaça amb el significat de l'*exit* anglès: existir és anar fora d'un/a mateix/a i, en aquesta sortida més enllà dels límits del jo, les persones (i les societats) deixem la marca de la nostra existència sobre l'espai, de manera que aquest adquireix així la categoria d'allò que anomenem patrimoni existencial. En definitiva, el patrimoni existencial que volem estudiar en aquest treball l'entenem com la manifestació de l'existència

humana sobre un món que, en els seus orígens, havia estat natural. No és, per tant, una manera subjectiva d'entendre la realitat (el fruit de la meua existència personal).

És en aquest sentit que un espai agrícola, format per marges de pedra seca i cabanes a tocar les unes de les altres, no es pot considerar un simple element natural, sinó que al seu darrere hi ha una estructura social que li ha donat sentit i l'ha convertit en el que és actualment. Alguns d'aquests espais —pensem en els paisatges de la pedra seca del Bosc de Tosca (Garrotxa) o de la Conca de Barberà, per dir algun exemple— actualment, en una nova societat, estan sent alterats per permetre noves formes d'explotació, molt més intensives i productives. D'aquesta manera, avui dia podem trobar cabanes que es mantenen dempeus enmig de camps de cereals, però —sobretot en el moment previ a la sega— ens resulta impossible arribar-hi perquè ara ja cap camí no hi mena. Sembla com si ningú necessités accedir a aquells espais que antigament eren part de l'estratègia d'explotació de la regió, i certament és això el que està passant, perquè els mitjans de transport actuals permeten fer desplaçaments molt més llargs sense haver de quedar-se tot el dia —o fins i tot la nit— en aquests espais de treball.

Igualment, si un espai agrícola no pot ser considerat només un espai natural, tampoc els espais construïts —com les masies— no es poden considerar només com a realitats humanes.

Una casa no deixa de ser una prolongació del medi natural adaptada a unes noves funcions. D'entrada, està construïda a partir d'elements que originàriament havien format part del medi geogràfic, com ara pedres, terra, fustes o vegetals diversos; fins i tot el ferro o la calç derivaven de minerals que tradicionalment es trobaven de manera natural en el marc geogràfic més proper. A més a més, els elements que formaven les cases podien tornar a constituir part del medi natural: les pedres esdevenien clapers i els vegetals es descomponien i passaven a formar part de la composició del sòl. Però, abans que això passés, mentre tots aquests elements formaven part d'una casa, el seu conjunt adquiria una gran importància per a l'existència humana.

El conjunt de pedres, terra, calç, fusta, etc. que formaven les cases s'acostumava a anomenar també *llar* i a ningú li escapa que una llar

era allora un tros de paviment on es feia el foc de la casa. Aquesta coincidència de significats no sembla que fos atzarosa, perquè la casa i el foc, a diferent escala, eren elements que permetien aïllar l'existència humana del medi natural, si més no per protegir-se'n. La llar de foc permetia escalfar la casa i que aquesta adquirís una temperatura i un ambient diferents dels que posseïa l'espai que quedava fora del centre del món de l'economia d'autosubsistència o de pocs intercanvis (la casa). De fet, el foc diferenciava el mas de la masia.¹

La llar de foc va donar també nom als fogatges, impostos reials o feudals cobrats sobre els focs o les llars. En els fogatges dels segles xv i xvi, per exemple, apareixia un fet molt rellevant: els focs tan aviat s'expressaven utilitzant el nom d'un mas com el d'una persona. Així, apareixien barrejats tant els noms dels masos com els noms de persones o famílies. Es produïa, en aquest sentit, una identificació entre el mas i la persona (el llinatge).

A més d'escalfar la casa, la llar de foc permetia també coure els aliments mitjançant els quals es feien els intercanvis entre les persones i el seu medi. En aquest sentit, la presència o no de forn de pa s'ha considerat sovint com un element distintiu de la importància d'una masia. A més, l'olla ennegrida penjant dels clemàstecs, constantment escalfada pel foc, permetia tenir aigua calenta en qualsevol moment per preparar els aliments o plomar l'aviram.

El foc permet la reunió de la família extensa i de les persones que formen part de la casa, sobretot durant els curts dies hivernals, i és en aquestes estades a la vora del foc que es recompon i es reproduïx la societat. És aquí on la informació important circula de boca en boca mentre es fila o es trien els llegums o cereals. Es pot dir que la vida al mas girava al voltant del foc, de la llar, i que era la seva escalfor —física o social— el que permetia l'existència humana. D'aquí que la compra d'una masia tingués tanta importància que fins i tot s'hagués consensuat un ritual per fer-ne el traspàs de propietaris.

1. Normalment s'entén per masia un tipus concret de casa de camp. En canvi, el mas fa referència al conjunt de la finca, que inclou també els espais agrícoles i ramaders.

En aquest sentit, quan Josep Garriga de Solei compra el mas Perafita, a la parròquia d'Aiguafreda (actualment municipi de Seva, Osona), l'any 1675, hi assisteix el rector d'Aiguafreda, i l'acte comença amb la trobada davant la porta del mas dels venedors —un matrimoni— i del nou comprador:

y prengueren los dits conjuges al dit Josep Garriga per la ma dreta en presencia de dit R. Rr substitut y testimoni y lo entraren dintre de dita casa Perafita y li entregaren las claus de dita casa, y se queda dit Garriga dintre y los dits conjuges passaren á fora tancant y obrint dit Garriga las portes de dita casa[,] y continuant dita posesió anaren a la era de dita casa y prenent del mateix modo á dit Garriga lo entraren en dita hera entregantli grapats de palla y boll y exint dits conjuges de dita era dit Garriga allà comenssa a escampar palla y boll y despues anant continuant dita posesió en presencia de dit R. Rr com a testimoni y substitut: anaren en los conreus de dita casa y los dits venedors també prengueren á dit comprador per la ma dreta entrantlo dintre de dits conreus y li entregaren un grapat de terra y herba a lo que continua dit Garriga escampantla per dits conreus y despues trencaren dits conjuges alguns rams de Abres y los entregaren á dit Garriga los quals prengue[,] y ab estos senyals entengue pendrer Real Possecio [del mas].²

Com es veu en aquest cas, els venedors agafen la mà dreta del comprador i el guien fins a l'interior de la casa, on li donen les claus; la mateixa cerimònia té lloc a l'era, on li donen un grapat de palla i boll, i als camps, on li donen terra, herba i alguns rams dels arbres. La clau és important perquè permet separar la casa del medi que l'envolta, aïllar-la d'aquest medi, però també de la resta de la societat. En aquest ritual es veu clarament com es construeix la societat: es recorda de qui és la casa obrint-ne i tancant-ne la porta, al mateix temps que se separa la masia de les altres cases de la rodalia, tot sota la supervisió del rector, testimoni i segurament notari d'aquesta nova possessió. La palla i el boll, la terra, l'herba i els fruits dels arbres indiquen el motiu de la nova possessió: l'obtenció dels productes de la terra. La casa no és només un espai habitable, sinó un espai produc-

2. ABEV, Garriga del Solei, 1.

tiu, i aquest acte ho recorda de manera ritual. Els antics posseïdors acompanyen el nou propietari als espais més significatius del mas (la masia, l'era i els camps) i li recorden el que s'espera que faci amb tota aquella terra. També se suposa que li desitgen prosperitat, però no ens sembla que aquest sigui el punt més important.

Des d'aquest moment la casa pot canviar de nom si els nous propietaris són capaços de construir la nova imatge del mas. És possible que el nou amo vulgui que la gent doni el seu nom a la masia; però també pot passar que la relació entre els seus veïns li acabi donant aquest nom sense que ell mateix s'ho hagi plantejat. També pot passar al revés, i que sigui el nou propietari qui adopti el nom de la masia. En qualsevol cas, el que interessa remarcar és la coincidència entre el cognom de la família i el topònim de la casa.

Durant molt temps el cognom va servir per delimitar el lloc geogràfic que un habitava. El problema està a delimitar qui va donar el nom a què, si va ser l'antropònim que va prendre el lloc del topònim o a la inversa. Personalment pensem que va ser en el primer sentit, tal com els treballs d'Enric Moreu-Rey (MOREU-REY, 1999) sembla que van demostrar ja fa algun temps.

INSCRIPCIONS

D'altra banda, els homes i algunes dones, inscriuen el seu nom i sovint alguns pensaments que els semblen importants a les entrades de casa seva, generalment a les llindes, però normalment en un lloc en què aquestes inscripcions siguin ben visibles des de l'exterior. El fet de posar noms a tot el que recorda la presència humana i el seu nom i altres escrits a les cases són mecanismes que serveixen per recordar la seva posició social i algunes normes de la societat en què habiten.

Així, en una llinda de la rectoria de Valldaneu (Osona) —com en infinitat d'altres cases— es llegeix «1720 Petrus P Carner Rector 1629» i el missatge s'ha transmès durant gairebé quatre-cents anys. A la plaça Major d'Aiguafreda (Osona), una llinda ens informa que en aquella casa hi habità «Agusti Boschs Farre 1790», una enclusa, un martell i unes tenalles ens informen de la seva posició social i ens diu que aquesta era la casa d'un ferrer. En aquest cas, la seva existèn-

cia, literalment, es mostra fora d'ell mateix, a la porta de casa i en el seu mateix (cog)nom. A Casademunt (el Brull, Osona), la dovella de la porta presenta una data (1635) i un Sagrat Cor metàl·lic que ocupa el lloc on hi havia un escut gravat. La imatge porta la inscripció «Reinaré». I moltes altres llindes duen les sigles de Jesucrist (JHS) o una imatge amb forma de creu, bona mostra d'un missatge que es volia transmetre i del tipus de societat que va originar aquests valors convertits en pedra, alhora textos que es podien llegir i discursos que parlaven del que era important en l'existència humana. Algunes entrades de casa encara mostren expressions relacionades amb l'Ave Maria, que era l'expressió que es deia quan s'arribava en aquest lloc:

–Ave Maria Puríssima.

–Sens pecat (fou) concebuda.

A l'Agustí (Tagamanent) una llinda diu «Ave Maria Gratia Plena Pera Agusti 1776». I a Collsuspina, a l'antic hostel, amb lletra gòtica, es pot llegir «Alevado soit le tres san sacremet Ave Marias», en una barreja de francès i català que no deixa cap mena de dubte sobre qui va ser la persona que ho va manar escriure (o potser del picapedrer que ho va gravar a la llinda).

La llinda de la Perera (la Mora) informa qualsevol persona que arribi a la casa que aquell portal es va fer l'any 1585 i que va ser refet el 1778. El fet de posar la data a l'era (1739) significa inscriure-la en el temps a més de l'espai. I al mas Pla de Balenyà (Osona), just al costat d'un camí, en el que sembla que va ser un espai dedicat a la pastura dels animals, apareix una imatge en què es veu la data de 1700 i, just a sobre, una lletra alfa i una omega (*vegeu la fotografia*), conjunt que interpretem que ens està indicant que aquella obra —de la qual els propietaris es devien sentir orgullosos— es va començar i acabar —potser de manera prodigiosa— en un mateix any (1700).

Totes aquestes inscripcions no fan altra cosa que donar en tot moment la informació necessària als altres perquè puguin saber qui són les persones que habiten aquests espais, quins valors tenen i quins valors cal compartir amb ells i elles si es vol seguir-hi mantenint contactes. Aquestes inscripcions no fan sinó posar les coses al seu lloc a qualsevol persona que arribi en qualsevol moment a la casa.

Inscripció al mas Pla de Balenyà (Osona).

En el cas de la font de Castellar de Dalt (Sant Martí de Centelles, Osona), on hi ha la inscripció «Bega qui Wlga mentres ni aja 1767» ('begui qui vulgui mentre n'hi hagi, 1767'), el missatge no és només que es pot beure aigua de la font, sinó que els propietaris de la masia tenen el poder de decidir donar part d'aquesta aigua a qualsevol persona, i que així ho han fet des de fa dos segles i mig. També en aquesta casa hi havia plantats quatre xiprers, que significaven que s'hi acollien tant homes com dones, que tenien dret a passar-hi la nit i a un àpat complet.³ Una cosa semblant es pot dir de l'escrit que es troba a la bassa de la mateixa masia,⁴ de la qual en tenim prou amb l'expressió *ha fet escurar* per saber qui exercia el poder en la relació

3. Entrevista personal amb la mestressa de la casa, gener de 2012.

4. «Antonio Castellar a fet escurar la basa y comprat lo mascla de la axeta. Any 1838. Renuvat Any [...]».

amb els jornalers. De manera que aquestes inscripcions informen de la societat que les va generar, de les relacions que tenien unes persones amb les altres i com les gestionaven. Us heu preguntat mai per què gairebé no hi ha inscripcions amb noms de dona a les llindes?

Si resumim tot el que s'ha vist en aquest apartat, haurem d'arribar a la conclusió que la humanitat viu sotmesa a la necessitat d'externalitzar la seva existència sobre el medi geogràfic, de donar-li nom i controlar-lo. Un cop fora de la personalitat individual, la realitat projectada sobre el medi que ens envolta ens torna en forma de paraules o estructures que ens transmeten missatges que emissor i receptor han de considerar importants per poder-les *sentir*. En aquest sentit, l'espai geogràfic esdevé el canal d'una comunicació existencial que transcorre del present fins al passat (amb alguns apunts de futur).

En el proper apartat es parlarà del patrimoni de pedra seca. El que hem volgut dir fins aquí és que les barraques i cabanes de què parlarem s'han d'entendre com el resultat de l'externalització de la vida humana sobre un espai geogràfic concret. Aquest espai ha estat modelat físicament (feixes, marges, construccions, etc.), però també ha estat humanitzat en aplicar-li un nom de lloc (i altres valors simbòlics). En un segon moment, aquest espai existencial ens torna en forma de paraules (topònims) o estructures (feixes, marges, construccions, etc.) que ens informen d'allò que ens sembla important des del nostre punt de vista actual. És així com les cabanes, els marges, les feixes, els forns de ginebre i tots els elements que anirem repassant a poc a poc s'han convertit en un canal de comunicació que va de nosaltres als nostres avantpassats. Són textos i discursos que ens parlen i ens fan parlar, perquè el patrimoni existencial, com el paisatge, és tant un nosaltres com un allò que ens informa d'uns altres. Com un text que podem llegir i alhora com un discurs autònom que ens ve del passat. És en aquest encaix que apareix el patrimoni existencial, en la trobada entre el passat i el present.

CABANES I REFUGIS

La bibliografia sobre el que s'ha acabat anomenant construccions de pedra seca és avui dia força àmplia, i aquest fet fa difícil dir-ne massa coses noves. L'existència d'una associació i d'una revista dedicada a la temàtica és un element esperançador que —més enllà de la revista ja esmentada— ha donat el seu fruit en les nou trobades d'estudi i preservació de la pedra seca als Països Catalans.

No direm res de nou si diem que la construcció en sec és una realitat d'àmbit universal que pertany pràcticament a totes les cultures. En aquest sentit, regions geogràficament distants coincideixen en la resposta constructiva amb una gran similitud de solucions, diu Rafael Cebrián (CEBRIÁN GIMENO, 2007) parlant del cas valencià. També cal tenir en compte que tot sovint la cabana tenia el paper de magatzem de pedra, que era transformada en contraforts que no eren estructuralment necessaris (SÁENZ VALLÉS, 2005).

En aquest primer apartat només volem aportar algunes dades que ens han semblat interessants, especialment els resultats de la recerca duta a terme en la subcomarca de l'Alt Congost i una aproximació a la tipologia de l'anomenada *barraca olesana*, que podria ser una tipologia estretament vinculada a un espai molt concret (el municipi d'Olesa de Montserrat).

D'entrada, cal dir que entenem per barraca o cabana una construcció habitable en moments concrets, però generalment no continuament. Tot i que Martínez (MARTÍNEZ, 2010) distingeix entre

